

Сценарії розвитку Миколаївської області на 2021 - 2027 роки

Побудова та застосування сценаріїв є інструментом забезпечення альтернативного бачення майбутнього.

Під сценарієм розвитку Миколаївської області розуміється послідовність подій, які можуть відбутися в майбутньому із значною долею ймовірності за певних умов.

В залежності від впливу тих чи інших чинників (зовнішніх або внутрішніх) можуть відбуватись різноманітні структурні зрушення, які формуватимуть розвиток окремих секторів економіки, видів діяльності та сфер на регіональному рівні.

У зв'язку із цим можуть виникати наступні основні сценарії економічного розвитку регіону.

Інерційний (базовий) сценарій розвитку Миколаївської області формувався за комплексу припущень, що баланс зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на стан регіону залишається незмінним, тобто «справи йдуть, як зазвичай» і область рухається по інерції, оскільки суспільно-економічний стан країни не сприяє розвитку її регіонів.

Базові припущення (зовнішніх факторів) глобального та національного рівня:

- незадовільний інвестиційний клімат в Україні та низький рівень привабливості;
- відсутність державної політики щодо підтримки малого та середнього підприємництва та надмірне оподаткування;
- продовження воєнного конфлікту та передбачення витрат на ведення бойових дій;
- зростання конкуренції на міжнародному рівні та повільні темпи оновлення основних засобів промислових підприємств;
- економічна нестабільність (залежність курсу національної валюти від необхідності виплати зовнішнього боргу, надходження валюти від експортної діяльності та ситуації на зовнішніх ринках; підвищення цін на енергоносії; високий рівень інфляції).

Базові припущення (внутрішніх факторів) регіонального рівня:

- структура економіки області та структура промисловості залишається без змін (переважає виробництва сировинних видів продукції);
- зберігаються демографічні тенденції (зменшення чисельності наявного населення та його «старіння»);
- рівень зношеності основних засобів виробництва залишається на тому же рівні, тобто їх технічна та технологічна відсталість;
- відсутність інноваційного високотехнологічного розвитку підприємств області;

- структура земель сільгоспугідь залишається без змін, а саме існують у наявності значні площі непродуктивних угідь з достатньо родючими ґрунтами;
- зберігається незадовільний стан інфраструктури області;
- обмеженість матеріальних фінансових ресурсів для розвитку підприємництва;
- спостерігаються значні диспропорції у розвитку територіальних одиниць області, у доходах сільського та міського населення, рівнях забезпеченості об'єктами інфраструктури.

Результат інерційного сценарію

Впродовж наступних років чисельність населення області зменшується, особливо в сільській місцевості. Продовжується еміграція кваліфікованих спеціалістів та працездатного населення до європейських країн. Залишиться без змін рівень народжуваності та рівень смертності, збережеться тенденція переважної частки жінок у загальній кількості населення. Натомість частка осіб старше працездатного віку збільшується, що призводить до зростання демографічного навантаження на працюючих.

Миколаївська область продовжує утримувати позиції промислово-сільськогосподарського регіону за рахунок значних обсягів у структурі ВДВ цих галузей, однак через поступове збільшення обсягів у сферах надання послуг юридичним та фізичним особам змінюється і тип економіки регіону з індустріально-аграрного типу до економіки з домінуванням сфери послуг (за рахунок торгівлі).

Несприятливий підприємницький клімат та низька інвестиційна привабливість в подальшому призведуть до скорочення реального сектора економіки. Внаслідок скорочення робочих місць в реальному секторі більшість населення живе за рахунок торгівлі, бюджетних, пенсійних та соціальних виплат.

Зміни у промисловій політиці практично не відбуваються, продовжується повільне реформування, спрямоване на поступову адаптацію до нових ринків, а також повільний процес структурних трансформацій промислового виробництва. Вплив держави на економічні процеси обмежений лише рекомендаційними програмами, відносно невеликою кількістю державних замовлень, незначною фінансовою підтримкою за рахунок державних інвестицій, деякими змінами податкового законодавства.

Повільне науково-технічне та інноваційне супроводження базових галузей промисловості області, таких як, машинобудування, суднобудування, а також альтернативної енергетики.

Пріоритети в розвитку галузей будуть надаватися підприємствам, що не потребують значних капіталовкладень в організацію та підготовку виробництва або мають швидку економічну віддачу, а саме у низько- чи середньотехнологічні, ненаукоємні галузі харчової промисловості, електроенергетики, виробництва будівельних матеріалів та ін. При цьому динамічні показники розвитку виробництва будуть залишатись малорухомими.

Результати роботи агропромислового сектору без відчутних інвестицій продовжують характеризуватися високою мінливістю та залежністю від природних факторів. Оскільки Миколаївська область розташована у зоні недостатнього зволоження і є територією ризикованого землеробства, то залежність результатів роботи галузі рослинництва (частка якої у структурі валової продукції сільського господарства - 83,3%) на пряму пов'язана з кліматичними умовами. Основні обсяги продукції тваринництва виробляються господарствами населення. Значний диспаритет закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію та продукцію промислових підприємств, а також нерівновигідні відносини на ринку тваринницької продукції ускладнюють рентабельне ведення галузі.

В умовах відволікання від земельної реформи значні площі земель контролюються великими агрохолдингами. Відсутність фермерства та дрібнотоварного виробництва спричиняє суттєве скорочення частки населення зайнятого у сільському господарстві.

Продовжують спостерігатися значні диспропорції у розвитку територіальних одиниць області, у доходах сільського та міського населення, рівнях заробітної плати, зайнятості, забезпеченості об'єктами інфраструктури.

Незважаючи на наявність потенціалу повільно розвиваються наукоємні галузі (машинобудування, суднобудування, ІТ-технології). Наявні природно-рекреаційні та оздоровчо-лікувальні ресурси області використовуються обмежено.

Обсяги експортних та імпорتنних поставок збільшуватимуться тими ж темпами. Агропромисловий комплекс, переробна промисловість і транзитний потенціал Миколаївщини обумовлюють спеціалізацію регіону на торгівлі зерном, глиноземом та олійними культурами, які сумарно складають понад 85% обласного експорту товарів.

Соціальні показники залишаються майже без змін:

- рівень зайнятості зростатиме незначними темпами (на 0,3-0,5%).
- рівень безробіття відповідно зменшуватиметься на 0,3-0,5 %.
- середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника по області і далі залишається на рівні близько 92-95% заробітної плати по Україні.
- рівень розвитку освіти та охорони здоров'я залишиться на тому самому рівні.

Соціально-економічна ситуація, як в країні цілому, так і в області зокрема не буде покращуватись, що вплине на умови життя та здоров'я населення.

Значні обсяги накопичених відходів та відсутність ефективних заходів, спрямованих на запобігання їх утворенню, утилізації, знешкодження та видалення поглиблюють екологічну кризу та створюють несприятливі умови для життя людей та розвитку економіки. Зберігається високе антропогенне навантаження на природне середовище, що також ставить під загрозу забезпечення економічного зростання, розвитку туристично-рекреаційної сфери та покращення демографічних показників.

Оптимістичний сценарій розвитку Миколаївської області ґрунтується на таких припущеннях:

Національний рівень:

- національне законодавство поступово синхронізується із законодавством ЄС;
- успішно впроваджується державна політика щодо підтримки підприємництва;
- успішно впроваджуються реформи;
- бойові дії на сході країни припиняються, зменшуються видатки на їх ведення;
- поступово зростає ВВП країни;
- стабілізується курс національної валюти, зменшується зовнішній борг, ціни на енергоносії поступово зменшуються;
- зростає інвестиційна привабливість України;
- запускається ринок земель сільськогосподарського призначення;
- впроваджується державна програма підтримки малих і середніх виробників с/г продукції;
- ефективно діє Державний Фонд регіонального розвитку.

Регіональний рівень:

- підтримуються та впроваджуються інновації в перспективних галузях економіки регіону;
- регіон активно сприяє підвищенню експортного потенціалу регіональної товарної продукції;
- регіон активно працює над пошуком ринків збуту продукції;
- підприємства ведуть активну роботу над впровадженням нових технологій;
- Миколаївщина активно реалізовує Стратегію та забезпечує розвиток «точок зростання» економіки;
- регіон впроваджує активну інвестиційну політику, формуючи привабливі інвестиційні пропозиції та просуваючи їх на інвестиційні ринки;
- регіон формує ефективну систему підготовки та перепідготовки кадрів на запит ринку праці.

Результат оптимістичного сценарію

Впродовж наступних років реалізується інноваційний сценарій розвитку економіки області, який характеризується готовністю формуючих її суб'єктів господарювання до конкуренції, пошуку та освоєння нових ринків. Досягнення цього стану у промисловості сьогодні можливе тільки на основі широкого впровадження технологічних нововведень, виходу на ринок з новою наукоємною, конкурентоспроможною продукцією.

Проведено комплексне оновлення виробництва на сучасній науково-технологічній основі, технічну модернізацію матеріально-технічної бази,

впровадження сучасних та безпечних технологічних процесів, здійснено перехід на енергозберігаючі та ресурсозберігаючі технології, насамперед в машинобудуванні, електроенергетиці, харчовій промисловості, на транспорті, які є найбільшими споживачами енергоресурсів. Внаслідок підвищено конкурентоспроможність виробництва і відповідно покращено результативність та структуру експортного потенціалу області.

В енергетиці ведуться роботи щодо забезпечення стабільної роботи АЕС та реалізуються проекти щодо розвитку Южно-Українського енергокомплексу.

Також вводяться в дію нові потужності альтернативної енергетики та відповідно збільшується частка електроенергії, виробленої з відновлювальних джерел.

Розвиваються види діяльності не виробничого сектору економіки (ринкової інфраструктури, інформаційного, інжинірингового та консалтингового обслуговування, науково-дослідної та проектно-конструкторської діяльності), які є не тільки чинниками зростання ефективності виробничої сфери регіону, а й запорукою його постіндустріального розвитку. Створюються нові робочі місця.

Створено сучасну виробничу, транспортну та фінансову інфраструктуру – як основу перспективного розвитку господарства області.

В агропромисловому секторі за умови: вільного ринку земель с/г призначення, сприятливого фінансового клімату (державної фінансової підтримки, залучення інвестицій); впровадження інноваційних технологій; запровадження енергозберігаючих і високопродуктивних технологій вирощування, відбуваються позитивні зрушення в напрямку розвитку багатокладного сільського господарства, коли поряд із крупними господарствами діють малі та середні, формується кластерна система від вирощування до переробки та випуску готової продукції у тому числі набуває розвитку вирощування та виготовлення екопродукції. Функціонують фермерські господарства сімейного типу з подальшим їх об'єднанням в сільськогосподарські кооперативи, які є основою для підвищення зайнятості в сільській місцевості. Важливим впливом має стати інтенсивний розвиток великотоварного виробництва продукції тваринництва

Також розвиваються позааграрні види діяльності: сільський зелений туризм, народні промисли.

Експорт товарів і послуг області послідовно зростає, що свідчить про динамічний розвиток економіки регіону. Нарощенню експортних поставок, сприятиме поглиблення торговельного співробітництва з європейськими країнами, розширення географії збуту продукції підприємств регіону в Індо-Тихоокеанському регіоні, підписання та ратифікація угод про зону вільної торгівлі з Туреччиною та Ізраїлем.

Імпорт має, здебільшого, інвестиційний характер та складається із продукції, необхідної для реалізації інвестиційних проектів та організації промислового виробництва. Географія експортно-імпорتنих операцій розширюється.

Максимально використовується сприятливе транспортно-географічне положення області та її високий транзитний потенціал.

Продовження процесів децентралізації забезпечує можливість більш ефективно залучати кошти державного і місцевих бюджетів у розвиток виробничої і невиробничої інфраструктури, зокрема житлово-комунального, готельного, дорожнього, вулично-дорожнього господарства, транспортних та інформаційних комунікацій.

Миколаївська область поступово формує «точки зростання» в галузях смарт-спеціалізації. Конкурентною перевагою Миколаївщини (на відміну від інших регіонів) є наявність науково-технічної та виробничої бази для будівництва на експорт яхт «преміум» класу. Крім того, враховуючи наявність фактично сформованого унікального суднобудівного кластеру в м. Миколаєві в середньостроковій перспективі, за умови залучення потужних інвестицій, як приватних так і державних, ймовірний розвиток малотоннажного суднобудування та судноремонту.

Вигідне економіко-географічне положення, значний рекреаційний потенціал, наявність історико-культурних пам'яток, природно-заповідних територій та об'єктів створило сприятливі умови для формування на території області сучасного високоприбуткового туристично-рекреаційного комплексу.

Потреба у висококваліфікованих кадрах, яка виникає внаслідок технологічної модернізації у промисловості, задовольнятиметься місцевими фахівцями (підготовка та перепідготовка відповідних кадрів, розвиток та удосконалення професійної освіти). Особливого значення набудуть провідні вищі навчальні заклади регіону, які стануть затребувані в інноваційних складових економіки регіону.

Завдяки активним структурним змінам в економіці області у сфері оплати праці Миколаївської області спостерігаються позитивні тенденції щодо підвищення рівня середньомісячної заробітної плати штатних працівників. Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника по області і буде перевищувати загальнодержавні значення. Рівень безробіття знизиться з 9,6 до 8,2.

Завдяки поліпшенню соціально-економічної ситуації в країні та області, вдалим реформам соціальна сфера зазнала значних позитивних змін:

- заклади охорони здоров'я оснащені необхідною сучасною високотехнологічною апаратурою;
- підвищена якість надання медичної допомоги, всі заклади забезпечені лікарями та середнім медичним персоналом
- підвищена якість надання медичної допомоги;
- спостерігається збільшення народжуваності населення;
- значно покращилась матеріальна та навчальна база закладів освіти;
- всі заклади освіти забезпечені необхідним обладнанням, комп'ютерною технікою та мають доступ до Інтернету.

Соціально-економічна ситуація, як в країні загалом, так і в області зокрема покращилась, що позитивно вплинуло на умови життя та здоров'я населення. Знімається соціальна напруга, покращується криміногенна

ситуація. Зменшується диспропорція у розвитку територіальних одиниць області.

Миколаївщина стає екологічно-безпечним регіоном зі сприятливими, комфортними та безпечними умовами для життєдіяльності людини.

Реалістичний сценарій побудований на тлі повільних процесів модернізації виробництва, поступового впровадження реформ і трансформації правового поля та неготовністю населення країни до різких змін. Також можуть виникати фактори, що будуть ускладнювати умови реалізації оптимістичного сценарію.

За цим сценарієм впровадження реформ на Миколаївщині зустрічається з певними труднощами правового, фінансового, організаційного характеру, що сповільнює темпи їх проведення.

Наслідком таких умов стане вкладення фінансових та інших ресурсів у підприємства та території, які мають найбільшу готовність. Інвестиції будуть вкладатись здебільшого у середньотехнологічні (харчову, переробну) галузі і лише у окремих випадках у високотехнологічні (машинобудування, суднобудування, приладобудування та ін.), які і будуть формувати окремі «точки зростання». На цих територіях та у цих сферах спостерігається активізація інноваційно-інвестиційної діяльності. Розвиваються існуючі та відкриваються нові середньо- та високотехнологічні підприємства, поступово формується нова модель інноваційного розвитку. Поступово виходить з «тіні» малий і середній бізнес, але державна підтримка для його розвитку є недостатньою.

В енергетичному комплексі завдяки реалізації інвестиційних проектів вводяться нові об'єкти альтернативної енергетики, що забезпечує більшу енергетичну незалежність держави та умови для стабільної роботи енергоємних виробництв.

Активно розвивається транспортна та логістична мережі. Реалізовано найбільші інфраструктурні проекти: забезпечена стабільна робота міжнародного аеропорту «Миколаїв», ведеться активна робота з електрифікації залізничної ділянки Знам'янка - Долинська – Миколаїв, для забезпечення великих транзитних потоків великотоннажного транспорту в обхід м.Миколаєва ведеться активна робота з підготовки будівництва мостового переходу через р. Південий Буг, будуються, реконструюються та ремонтуються відповідно до європейських стандартів автошляхи області створюються логістичні центри, технопарки. Що позитивно впливає на укріплення транзитного потенціалу регіону і збільшить частку транспортних послуг у загальному обсязі ВДВ.

У сільському господарстві розвиваються високопродуктивні та інноваційні технології вирощування сільськогосподарських культур та тварин. Зростає поголів'я худоби і птиці, що поступово впливає на збільшення частки тваринництва у структурі валової продукції сільського господарства та зменшує залежність галузі від кліматичних умов. Створюються обслуговуючі

кооперативи та сімейні ферми. Продовжується робота щодо поліпшення генетичного потенціалу великої рогатої худоби. Сільське господарство стає більш продуктивнішим та менш залежним від погодних «примх» і забезпечує активну роботу харчової і переробної промисловості.

Обсяги експорту області поступово зростають і його структура починає поступово змінюватися на користь експорту готової продукції, а не сировини.

Починає поволі покращуватися загальна соціально-економічна ситуація в країні в цілому та в регіоні зокрема, що починає впливати на умови життя та здоров'я населення. Починає зменшуватись податкове навантаження

Завдяки втіленим заходам, виходу з «тіні» бізнесу, інноваціям, вкладеним інвестиціям розвиваються галузі економіки забезпечується поступове збільшення рівня зайнятості та зростання середньомісячної заробітної плати. «Заробітчани» повільно повертаються додому, що надає передумов для зупинення від'ємного міграційного руху населення області.

Продовжується втілення реформ у галузі освіти та охорони здоров'я, поступово вирішуються їх проблеми.

Екологічна ситуація в області суттєво не змінюється. Зберігається високе антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище, однак втілюються заходи для утилізації та знешкодження накопичених відходів, загальний обсяг викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел скорочується, створюються об'єкти природно-заповідного фонду.